

અંચલગચ્છીય-મુક્તિસાગરમુનિ-કૃત

યંશ્રણ-તીરથમાલ સ્તવન

સં. મુનિ ત્રૈલોક્યમણ્ડનવિજય

વિ.સં. ૨૦૦૯માં પૂજ્ય શ્રીપુણ્યવિજયજી, શ્રીરમણીકવિજયજી, શ્રીજયભદ્રવિજયજી વ. સાધુભગવન્તોએ ધંધાતની યાત્રા કરી હતી. તેની યાદગિરીમાં તેઓના સ્નેહી શ્રીમોહનલાલ ભોજકે ધંધાતનાં જિનાલયોને વર્ણવતી આ કૃતિનું હસ્તપ્રત પરથી લિપ્યન્તર કરેલું હતું. આ લિપ્યન્તર તેઓના સ્વજન શ્રીલક્ષ્મણભાઈ ભોજક દ્વારા શ્રીરસીલાબહેન કડીઆને મળ્યું હતું. જે આટલાં વર્ષોથી તેઓની પાસે જ સચવાયેલું હતું.

પ્રસ્તુત હેમચન્દ્રાચાર્ય-વિશેષાંક માટે તેઓએ આ લિપ્યન્તર ભૂમિકા અને જિનાલયસૂચિ સાથે મોકલ્યું હતું. આ લિપ્યન્તર તો થોડુંક અવ્યવસ્થિત અને ઘણે ઠેકાણે જલ્દી ડાલે નહીં એવા જૂના અક્ષરોમાં હતું જ, પણ ભૂમિકા અને જિનાલયસૂચિ પણ ક્ષતિપૂર્ણ હતા. તેથી તે સઘટ્ટું ફરીથી લખવાનું થયું. છતાંય શ્રીરસીલાબહેન કડીઆએ આટલાં વર્ષો સુધી આ કૃતિ સાચવી રાખી અને વૃદ્ધાવસ્થા તેમજ નાદુરસ્ત તબિયત વચ્ચે પણ યથામતિ સમ્પાદન કરીને મોકલી તે તેઓનો વિદ્યાપ્રેમ સૂચવે છે. આ કૃતિ આપણા સુધી પહોંચી તે બદલ આપણે તેઓના ધંધાગર આભારી છીએ.

કૃતિના કર્તાએ પોતે અંચલગચ્છીય અને પુણ્યસાગરસૂરિના શિષ્ય હોવાનો નિર્દેશ કર્યો છે, પણ પોતાનું નામ સ્પષ્ટતઃ જણાવ્યું નથી. છતાં ઘણી ઢાળોના અન્તે પ્રયોજાયેલો ‘મુક્તિ’ શબ્દ સહેતુક મૂકાયો હોય એમ લાગે છે. અને તેથી કર્તાનું નામ ‘મુક્તિસાગર’ હોય એમ કલ્પી શકાય. ‘અંચલગચ્છ દિગ્દર્શન’માં બે પુણ્યસાગરસૂરિ થયા હોવાનો ઉલ્લેખ મળે છે : એક ૧૭-૧૮ સદીમાં અને બીજા ૧૯મી સદીમાં. કર્તા આમાંથી કયા પુણ્યસાગરસૂરિના શિષ્ય છે તે સંશોધન માગે છે. અંચલગચ્છીય પુણ્યસાગરસૂરિ-શિષ્ય મુક્તિસાગરમુનિની અન્ય એક કૃતિ ‘સૂતક-ચોપાઈ’ (-રચના સં. ૧૯૦૬, અનુ. ૩૨ - પૃ. ૨૩) મળે છે. તે આ જ મુક્તિસાગર હોઈ શકે. આ કૃતિ અનુસંધાન ૩૨ અને

અનુસંધાન ૫૧-સૂચિમાં પુણ્યસાગરસૂરિના નામે નોંધાઈ છે. પળ વાસ્તવમાં તેઓના શિષ્ય મુક્તિસાગરની છે.

કૃતિના અન્તે અપાયેલો સમય આમ છે : ‘સંવત સતર ઓગળ પચલોતરા વરસે, કાતી સુદ છઠે મલાયા’. આના પરથી ત્રણ વર્ષ તારવી શકાય : વિ.સં. ૧૭૦૫, ૧૭૪૯ અને ૧૯૦૫. આમ આ રચનાનું યરેયર કયું વર્ષ તે નક્કી કરવું મુશ્કેલ છે. પળ જો ‘સતર’ શબ્દને વધારાનો ગણીએ, અને યરેયર વધારાનો જ ગણવો જોઈએ એમ નીચેના કારણસર લાગે છે, તો કૃતિની રચના વિ.સં. ૧૯૦૫માં થઈ હોવાનું નક્કી થાય છે. અને કર્તા ૧૯મી સદીમાં વિદ્યમાન પુણ્યસાગરસૂરિના શિષ્ય હોવાનો નિશ્ચય થાય છે.

હવે કયા કારણસર ‘સતર’ શબ્દને વધારાનો ગણ્યો તે વાત : યંભાતનાં જિનાલયોને જ વર્ણવતી શ્રીમતિસાગરની ચૈત્યપરિપાટી-રચના સં. ૧૭૦૧ કરતાં પ્રસ્તુતિ કૃતિનું વર્ણન ઘણું ભિન્ન છે. તેથી કૃતિ એનાથી નજીકના સમયની ન હોય. વઢી, કૃતિમાં ડલ્લેઘાયેલ પ્રજાપતિવાડાના મહાભદ્રસ્વામીનું જિનાલય ૧૯મી સદીના રેવાચંદ પાનાચંદના કાગઢ (અનુ.-૮, પૃષ્ઠ ૭૦, સં. - ડપા ધુવનચન્દ્રજી) અને સં. ૧૯૪૭ના જયતિહુઅણસ્તોત્રના ગ્રન્થની પ્રસ્તાવનામાં નોંધાયેલું છે. તે પહેલાંની કે તે પછીની કૃતિઓમાં આ જિનાલયનો ડલ્લેઘ નથી. જે સૂચવે છે કે આ કૃતિ સં. ૧૯૦૦ આસપાસ જ રચાઈ હોય. શ્રીમોહનભાઈ પળ આને સં. ૧૯૦૫ની જ ગણાવે છે.

કૃતિમાં યંભાતના કુલ ૨૩ વિસ્તારોનાં ૮૪ જિનાલયોની નોંધ છે. જિનાલય તેમાં સ્થપાયેલા મૂઢનાયકના નામથી ઓઢઢઘાય એવો સામાન્ય રિવાજ છે. તદનુસાર જ કૃતિમાં જિનાલયોનાં નામ અપાયાં છે. લિપ્યન્તરમાં ઢાઢ- ૬, ૭ અને ૮ની એક એક પંક્તિ નથી મઢઢતી. બની શકે કે મૂઢપ્રતમાં જ કઢાચ આ પંક્તિઓ ન હોય. એ જ રીતે બધે ઢેકાળે જિનાલયોનાં નામ અપાયાં છે, પળ ઢાઢ-૩માં માનકુંવરબાઈની પોઢમાં ત્રણ જિનાલયોનો ડલ્લેઘમાત્ર છે, નામ નથી. તેથી સમ્ભવ છે કે આ જિનાલયોનાં નામ વર્ણવતી એક કઢી કઢાચ છૂટી ગઈ હોય.

યંભાતનાં જિનાલયોને વર્ણવતી પ્રાચીન કૃતિઓમાંથી અત્યારે ડપલઢ્ધ

થતી કૃતિઓ કુલ ૫ છે : ડુંગર શ્રાવકની (૧૬મી સદી), ઋષભદાસની ત્રમ્બાવતી-તીર્થમાલ (સં. ૧૬૭૩) (અનુ.-૮, પૃ. ૬૨, સં. - ઉપા. ભુવનચન્દ્રજી), મતિસાગરની ચૈત્યપરિપાટી (સં. ૧૭૦૧), પદ્મવિજયજીની ચૈત્યપરિપાટી (સં. ૧૮૧૭) અને રેવાચંદ પાનાચંદનું કાગળ (૧૯મી સદી લગભગ). આ સાથે તેમાં એકનો ઉમેરો થાય છે.

૧૯મી સદીના અરસામાં ધંધાતનાં જિનાલયોની પરિસ્થિતિનું ચિત્ર વધુ સ્પષ્ટ થાય તે માટે, સાથે આપેલી જિનાલયસૂચિમાં રેવાચંદ પાનાચંદના કાગળ સાથે પ્રસ્તુત કૃતિની તુલના પણ કરવામાં આવી છે. કાગળની 'રે.પા.' એવી સંજ્ઞા રાખી છે.

સમ્પાદનમાં રહેલી ક્ષતિઓ પ્રત્યે ધ્યાન દોરવા વિદ્વાનોને નમ્ર વિનંતિ.

થંભળ-તીરથમાલમાં પ્રાપ્ત થતી જિનાલયસૂચિ

આલીપાડો (૨)	૧. સુપાર્શ્વનાથ ૨. શાન્તિનાથ
માંડવીપોઢ (૪)	૧. વિમલનાથ ૨. આદિનાથ ૩. મુનિસુવ્રતસ્વામી ૪. કુંથુનાથ (રે.પા.માં ૧ નામ વધારે છે - મહાવીરસ્વામી મેડી ઉપર)
કડાકોટડી (૨)	૧. પ્રદ્યપ્રભુ ૨. સુમતિનાથ (રે.પા.માં ૧ નામ વધારે છે- મુનિસુવ્રતસ્વામી)
પ્રજાપતિવાડો (૨)	૧. મહાભદ્રસ્વામી ૨. શીતલનાથ (રે.પા.માં 'કુંભારવાડા' તરીકે આ વિસ્તારને ઓઢાખાવ્યો છે.)
જિરાડલીપોઢ (૧૧)	૧. અરનાથ ૨. મનમોહન પાર્શ્વનાથ ૩. વાસુપૂજ્યસ્વામી ૪. અભિનન્દનસ્વામી ૫. મહાવીરસ્વામી (રે.પા.માં આને ભોંયરામાં બતાવ્યા છે.) ૬. જીરાવલા પાર્શ્વનાથ ૭. નેમિનાથ ૮. અમીઝરા પાર્શ્વનાથ ૯. શાન્તિનાથ ૧૦. ચન્દ્રપ્રભસ્વામી ૧૧. નમિનાથ (રે.પા.માં આને ભોંયરામાં બતાવ્યા છે.)

- માનકુંવરબાઈની પોઠ (૩) (નામ નથી આપ્યાં. રે.પા.માં ૩ નામ આ આપ્યાં છે :
 ૧. સમ્ભવનાથ ૨. શાન્તિનાથ (ભોંયરામાં) ૩. અભિનન્દનસ્વામી)
- ? (૧) ૧. વિજયચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ (રે.પા.માં આ વિસ્તારને 'કીકા જિવરાજની પોઠ' તરીકે ઓઢાવ્યો છે.)
- દંતારવાડો (૨) ૧. કુન્થુનાથ ૨. શાન્તિનાથ (રે.પા.માં શાન્તિનાથનાં બે જિનાલય જણાવ્યાં છે. જ્યારે આ કૃતિમાં સાગોટાપાડામાં નોંધાયેલું શાન્તિનાથ-જિનાલય રે.પા.માં નથી. બની શકે કે દંતારવાડો અને સાગોટાપાડો પાસે-પાસે હોય. અને તેથી એક જ જિનાલયને એકે દંતારવાડામાં અને બીજાએ સાગોટાપાડામાં ગણાવ્યું હોય.)
- સાગોટાપોઢ (૫) ૧. આદિનાથ ૨. અમીઝરા પાર્શ્વનાથ ૩. ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ ૪. સ્થંભન પાર્શ્વનાથ (રે.પા.માં આને ભોંયરામાં બતાવ્યા છે.) ૫. શાન્તિનાથ (રે.પા.માં આ નામ નથી. જુઓ દંતારવાડાની વિગત) (રે.પા.માં આ વિસ્તારને 'સાગોટાપાડા' તરીકે ઓઢાવ્યો છે.)
- ચોલાવાડો (૧) ૧. સુમતિનાથ - ચડમુખજી (રે.પા.માં અહીં મેરુપર્વતની સ્થાપના હોવાનું પળ જણાવ્યું છે.)
- ઘીવટી (૧) ૧. મહાવીરસ્વામી - ગૌતમસ્વામી
- ભોયરાપાડો (૭) ૧. શાન્તિનાથ ૨. મલ્લિનાથ ૩. ચન્દ્રપ્રભસ્વામી ૪. શાન્તિનાથ ૫. શામળા પાર્શ્વનાથ (રે.પા.માં આનું નામ 'અસલ્લ ભાવડ પાર્શ્વનાથ' પળ આપ્યું છે.) ૬. શાન્તિનાથ (આ નામ રે.પા.માં નથી. જુઓ માળેકચોકની વિગત) ૭. નેમિનાથ.
- માળેકચોક (૬) ૧. આદિનાથ ૨. મનમોહન પાર્શ્વનાથ (રે.પા.માં આ નામ નથી. પળ 'સોમચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ - આદા સંઘવીનું દેહરું' એમ લખેલું મળે છે.) ૩. આદિનાથ (ભોંયરામાં) ૪. ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ ૫. ધર્મનાથ ૬. મહાવીરસ્વામી

(રે.પા.માં આ નામ નથી.) (રે.પા.માં એક નામ વધારે છે : શાન્તિનાથ. ત્યાં આ વિસ્તારને ‘લાડવાડો’ કહ્યો છે. આ વિસ્તાર અને ભોંયરાપાડો એકદમ પાસે છે, તેથી બની શકે કે આ કૃતિમાં ભોંયરાપાડામાં ઉલ્લિખિત શાન્તિનાથ જિનાલય એ જ રે.પા.માં ઉલ્લેખાયેલું લાડવાડાનું શાન્તિનાથ જિનાલય હોય.)

બંભળવાડો (૨)

૧. ચન્દ્રપ્રભસ્વામી ૨. અભિનન્દનસ્વામી

અલંગ (૧)

૧. આદિનાથ

મળિયારવાડો (૧)

૧. ચન્દ્રપ્રભસ્વામી (જુઓ ચોક્સીપોઠની વિગત)

ચોક્સીપોઠ (૧૧)

૧. વિમલનાથ-ચૌમુગ્ધજી ૨. મોહર પાર્શ્વનાથ ૩. શીતલ-નાથ ૪. ચન્દ્રપ્રભસ્વામી ૫. ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ ૬. સુવિધિનાથ ૭. શીતલનાથ (૬ અને ૭ ક્રમાંકનાં નામ રે.પા.માં નથી, પણ તેમાં મળિયારવાડામાં આ બે નામ વધુ નોંધાયેલા છે, જે સૂચવે છે કે મળિયારવાડાના આ બે દેરાસરોને જ આ કૃતિમાં ચોક્સીની પોઠમાં નોંધવામાં આવ્યાં છે.) ૮. શાન્તિનાથ ૯. મહાવીર સ્વામી-ગૌતમસ્વામી ૧૦. સુખસાગર પાર્શ્વનાથ ૧૧. જગવલ્લભ પાર્શ્વનાથ (છેલ્લાં ત્રણ નામ રે.પા.માં ‘મહાલક્ષ્મીની પોઠ’ નામના વિસ્તારમાં ગણાવાયાં છે.)

નાલિયરપોઠ (૧)

૧. વાસુપૂજ્યસ્વામી

સંઘવીની પોઠ (૨)

૧. સોમચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ ૨. વિમલનાથ

બોરપીપઠો (૪)

૧. નવપલ્લવ પાર્શ્વનાથ ૨. ગોડી પાર્શ્વનાથ (ભોંયરામાં) ૩. મુનિસુવ્રતસ્વામી ૪. સમ્ભવનાથ

ખારવાડો (૧૨)

૧. મુનિસુવ્રતસ્વામી - ૨૪ તીર્થંકર ૨. મોહર પાર્શ્વનાથ ૩. સહસ્રફળા પાર્શ્વનાથ ૪. આદિનાથ ૫. સ્થંભન પાર્શ્વનાથ ૬. સીમન્ધરસ્વામી ૭. અજિતનાથ ૮. શાન્તિનાથ ૯. કંસારી પાર્શ્વનાથ ૧૦. અનન્તનાથ ૧૧. મહાવીરસ્વામી

(સમવસરણ - ચૌમુખ રે.પા.) ૧૨. મુનિસુવ્રતસ્વામી

શકરપુર (૨) ૧. સીમન્ધરસ્વામી ૨. ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ

રાજગઢ* (૧) ૧. ગોડી પાર્શ્વનાથ (રે.પા.માં નથી.)

- થંભણતીરથમાલમાં ઉલ્લેખાયેલ કુલ જિનાલય- ૭૮ + ૬ ભોંયરા = ૮૪
- રે.પા.માં ઉલ્લેખાયેલ કુલ જિનાલય- ૭૯ + ૬ ભોંયરા = ૮૫ (ઉપર દર્શાવેલ ફેરફારો ઉપરાન્ત - ૧. ઘીયાની પોઠ - મનમોહન પાર્શ્વનાથ, ૨. કડાકોટડી - મુનિસુવ્રતસ્વામી ૩. માંડવીની પોઠ - મહાવીરસ્વામી - આ ૩ ઉમેરતાં અને ૧. માળેકચોક - મહાવીરસ્વામી ૨. રાજગઢ - ગોડી પાર્શ્વનાથ - આ ૨ બાદ કરતાં)
- રે.પા.માં આ ઉપરાન્ત ૧૬ ઘરદેરાસરની પળ વિગત છે.

શ્રી શંખેશ્વર-પાર્શ્વનાથાય નમઃ ॥

સંવત ૨૦૦૯માં યાત્રા પ્રવર્તક મહારાજ શ્રીકાન્તિવિજયજી-શિષ્ય ચતુરવિજયજી-શિષ્ય પૂજ્ય પુણ્યવિજયજી મહારાજ તથા શાન્તમૂર્તિ શ્રીહંસવિજયજી-શિષ્ય પન્યાસ શ્રીસંપતવિજયજી-શિષ્ય રમણીકવિજયજી તથા મુનિ જયભદ્રવિજયજી યાત્રા કરી તે યાદગિરી માટે યાત્રાનાં પ્રાચીન સ્તવનો ને ચૈત્યપરિપાટીની ઢાલો, ગુજરાત-પાટણના વાગોળપાડાના ગિરધરભાઈ હેમચન્દના હસ્તલેખીત પ્રાચીન પુસ્તક સાચવનાર અમૃતલાલ પાસેથી મેઢવી તેમજ પૂજ્ય પુણ્યવિજયજી મહારાજ આત્માર્થે ગુજરાત-પાટણના હસ્તલેખીત પુસ્તકોના ભળ્ડાર સુધાર્યા તે યાદગિરી માટે ગુજરાત-પાટણના વાગોળપાડાના જિનગુણગાયક (ભોજક) મોહન લલેલ છે ॥

શ્રીસ્થંભતીર્થ-તીર્થમાલ સ્તવન સંવત ૧૯૦૫ ઓગણીસ પચલોતરે કાતી સુદી ૬ અંચલગચ્છના પુણ્યસાગરના શિષ્યની રચેલી છે ॥

- શ્રી મોહનલાલ ભોજક

★ અત્યારે ‘રાજ’ તરીકે ઓલખાતું ગામ જ આ રાજગઢ હોઈ શકે.

शंभण-तीरथमाल स्तवन

दूहा

श्रीसारदा वरदायनी, प्रणमु श्रीगुरुपाय ।
स्तवना करु बहु युगतीसुं, मुज मुख वसजो माय ॥१॥
चोवीसे जिन प्रणमीअे, पांमे पंचम ज्ञान ।
उत्तम तीर्थ गावतां, लहीअे अधिकु मान ॥२॥

ढाल -१ अभिनन्दन जिनराजीया अे देशी

श्रीजिनराज सोहामणा, गुण भरीया रे ।
तरीया भवोदधिपार, सकल गुण भरीया रे ।
आवो देव जुहारवा । गु० । परमातम सुखकार । स० ॥१॥
आलीपाडे वांदीअे । गु० । कीजे जन्म पवित्र । स० ।
सुपास^१ जिनेश्वर सातमा । गु० । बीजा शान्ति^२ कृपाल । स० ॥२॥
मांडवीपोळमां निरखतां । गु० । चार प्रभुप्रासाद । स० ।
विमळ^३ जिणेसर शोभता । गु० । बीजो आदीश्वर^३ प्रासाद । स० ॥३॥
मुनिसुव्रतजिन^३ साहिबा । गु० । सत्तरमा कुंथुनाथ^४ । स० ।
अे चारे शिवपद सेहरा । गु० । दीपे जैम कैलास । स० ॥४॥
हवे आगळ प्रभु वंदीअे । गु० । **कडाकोटडी** बे प्रासाद । स० ।
छठ्ठ पद्मप्रभु^५ देखतां । गु० । पांचमा सुमति^६ दयाल । स० ॥५॥
चरण तुमारा फरसतां । गु० । सकल टले जंजाल । स० ।
मुक्तिना सुखने पामसे । गु० । वली लहेस्ये मंगलमाल । स० ॥६॥

ढाल-२ हवे जाउ मही वेचवा रे लाल अे देशी

श्री जिनराजने वंदतां रे लाल आतम करी उजमाल,
मारा वालाजी रे ध्यान धरो भगवन्तनुं रे लाल ।
प्रजापतिवाडे पेखतां रे लाल देहरां दोय निहाल । मा० ॥ १ ॥
दशमा श्री शीतलनाथजी^१ रे लाल साचो शिवपुर साथ । मा० ।
महाभद्र^२ अढारमा रे लाल वीसीमांहेला जिनराज । मा० ॥२॥

हवे वली जिनराजने रे लाल चालि सेवो महाराज । मा० ।
 अेकादश प्रासाद छे रे लाल **जिराउलीपोळ** कहेवाय । मा० ॥३॥
 अढारमा^१ जिन सोहामणा रे लाल वली मनमोहन पास^२ । मा० ।
 त्रिभुवनपती जिन बारमो^३ रे लाल जे त्रोडे भवपास । मा० ॥४॥
 अभीनन्दन^४ चोथा नमुं रे लाल वीरे^५ कर्या कर्म अन्त । मा० ।
 जीराउला प्रभु पार्श्वने^६ रे लाल वांदी लहो शिवसन्त । मा० ॥५॥
 बावीसमा प्रभु नेमजी^७ रे लाल अमीझरानी^८ करु सेव । मा० ।
 सोलमा श्रीशान्तिनाथजी^९ रे लाल आठमा चन्द्रप्रभु^{१०} देव । मा० ॥६॥
 आवो देव जुहारवा रे लाल नमिप्रभु^{११} णकरंड(?) । मा० ।
 अेकादश देहरातणा रे लाल गुण गाये **मुक्ति** उछरंग । मा० ॥७॥

ढाल-३ चालो सखी प्रभुमंदिर जईअे अे देशी
 चालो सखी प्रभु पुजन जईअे, प्रभु मुख देखी पावन थईअे,
 गुण केता प्रभुना कहीअे । चा० ॥१॥
मानकुंवरबाईनी पोळ ज मांहे, त्रण प्रासाद छे ते मांहे,
 गुणी गुण गाओ उछंहे । चा० ॥२॥
 विजयचिन्तामणि श्रीपास^१, प्रभु पुरे वंछित आस,
 मोह जाअे दुरे नास । चा० ॥३॥
 हवे दंतारवाडामां जाणुं, सत्तरमा^२ प्रभु वखाणुं,
 संती^३ सेवी लहो पद नाण । चा० ॥४॥
सागोटापोल ज मांहे, पांच प्रासाद छे ताहे,
 गुण गाउ राग ज मांहे । चा० ॥५॥
 आदीसर^४ निरखो प्राणी, अमीझरौं दे शिवराणी,
 चिन्तामणि^५ प्रभु गुणखाणी । चा० ॥६॥
 थंभण प्रभु पारसनाथ^६, शान्तिनाथ^७ शिवसाथ,
 परमपद लहे नाथ । चा० ॥७॥

ढाल-४ त्रिभुवनपति जिन वंदीअे अे देशी
चोलावाडे वांदीअे, विसरामी रे ।
 पांचमा सुमतिनाथ^१, नमु शिर नामी रे ।

चोमुख जिन प्रणमी करी । वि० । घीवटीमां देहरो निहाल । न० ॥१॥
 महावीरस्वामी^१ चोवीसमा । वि० । कर्मसुभट हणनार । न० ।
 गौतम सरिखा गणधरु । वि० । नमी पामुं भव पार । न० ॥२॥
 भोयरापाडे देहरां सात छे । वि० । सोलमा शान्तिनाथ^१ । न० ।
 मल्लिनाथ^२ ओगणीसमा । वि० । चन्द्रप्रभु^३ शान्तिनाथ^४ । न० ॥३॥
 शांमला पारस^५ जोयतां । वि० । शान्तिनाथ^६ नेमिजिणंद^७ । न० ।
 माणेकचोकमां देहरां । वि० । तुमे वांदो मनरंग । न० ॥४॥
 मरुदेवीनन्दन^८ मनोहरु । वि० । मनमोहन प्रभु पास^९ । न० ।
 युगलार्धम निवारणो । वि० । ऋषभजी^{१०} पुरे आश । न० ॥५॥
 वली भुयरामांहे जुवो । वि० । श्रीचिन्तामणि^{११} पास । न० ।
 धरमनाथ^{१२} जिन वीरजी^{१३} । वि० । हवे बंभणवाडो जोय । न० ॥६॥
 छ(?) देहरां मांहे अछे । वि० । चन्द्रप्रभु^{१४} अभिनन्दन^{१५} देव । न० ।
 अलंगमां देरु अेक छे । वि० । ऋषभनी^{१६} करो संत सेव । न० ॥७॥
 मणियारवाडे आगळ जुओ । वि० । चन्द्रप्रभु^{१७} महाराज । न० ।
 मुक्तिना पदनी याचना । वि० । याचे छे महाराज ॥ न० ॥८॥

ढाल-५ अविनाशीनी सेजडीअे रंग लाग्यो छे अे देशी

चोक्सीपोले चालो प्रितम विमल^१ प्रभुने जुहारो जी रे ।
 चोमुख देखी अति आणंदुं प्रभु जोई चित्त धारु ।
 गुणीजन वंदो जी रे वंदी लहो आणंद ॥१॥
 मोहर पास^२ प्रभु जगधणी ने दशमा शीतलनाथ^३ जी रे ।
 आठमा चन्द्रप्रभु^४ उजववा ने वली चिन्तामणि^५ नाथ । गु० ॥२॥
 नवमा सुवधी^६ जिणेसर सामी श्रेयांस^७ नमु सिर नामी जी रे ।
 शान्तिनाथ^८ प्रभु सोलमा ने वीर^९ प्रभु अन्तरयामी । गु० ॥३॥
 गौतमस्वामी गुण वीसरामी सुखसागर^{१०} शिवगामी जी रे ।
 जगवल्लभ^{११} जगनायक स्वामी सकल जंतु वीसरामी । गु० ॥४॥
 नालियरपोळमां वंदो प्राणी जिनघर अेक सुख प्राणी जी रे ।
 वासुपूज्य^{१२} जिन वासव पूजे, जगमां उत्तम नाणी । गु० ॥५॥

संघवीनी पोळे संचरजो प्रितम सर्वे गुणना दरीया जी रे ।
सोमचिन्तामणि^१ विमलनाथ^२ मुक्ति परम सुख वरीया । गु० ॥६॥

ढाल-६ मुखने मरकलडे अे देशी

बोरपीपले हवे गुण खाणी जी, जिनवर जयकारी ।
तुमे चालो उत्तम प्राणी जी, जिनवर जयकारी ।
तिहां नवपल्लव पास जी^१ । जि० । पुरे मनवंछीत आस जी । जि० ॥१॥
भुयरामां गोडीजी^२ चंदो जी । जि० । वीसमा^३ जिन देखी आणंदो जी । जि० ।
शंभवनाथ^४ त्रीजा सामी जी । जि० । हवे खारवाडे अंतर पामी जी । जि० ॥२॥
..... ।
तिहां चोवीसे जिनचंदा जी । जि० । सेव्याथी लहो सुखकंदा जी । जि० ॥३॥
मूलनायक सुव्रत^५ जाणो जी । जि० । पुजे सुरलोकनो राणो जी । जि० ।
छखंड त्रणखंडना भुप जी । जि० । ते सेवे प्रभुने अनुप जी । जि० ॥४॥
सरवे कारज तेहनां सरसे जी । जि० । वली मुक्ति कमला वरसे जी । जि० ।
यात्रा करी लाभ ते लेसे जी । जि० । गुणवन्त प्रभुने नमसे जी । जि० ॥५॥

ढाल-७ मुने संभवजिनसुं प्रित अे देशी

मोहर पास^१ महाराज चरणे लागु रे ।
सहसफणा^२ जिनराज अे वर मागु रे ॥१॥
आदीश्वर^३ भगवान नमी गुण गाड रे ।
थंभण पारसनाथ^४ युक्ते जोड रे ॥२॥
श्रीमंधर^५ जिनराज अन्तरयामी रे ।
अजितनाथ^६ शिवसाथ नमु शिर नामी रे ॥३॥
शोलमा शान्ति^७ दयाल मुजने मलीया रे ।
कंसारी पारसनाथ^८ प्रभु अटकलीया रे ॥४॥
अनन्त^९ जिणेसर देव शचीपति सेवे रे ।
चोवीसमा जिन वीर^{१०} मुक्तिसुख देवे रे ॥५॥
मुनिसुव्रत^{११} महाराज कर्म निकंदे रे ।
शकरपुरमां दोय जिनधर आणंदे रे ॥६॥

श्रीमंधर^१ भगवान वान वधारे रे ।
 चिन्तामणि^२ पारसनाथ काज सुधारे रे ॥७॥
 राजगढां गोडी देव^१ यात्रा करजो रे ।
 ओ थंभणतीरथमाल युगते सुणजो रे ॥८॥
 ।
 अनोपम मंगलमाल लेख्ये प्राणी रे ॥९॥

ढाल-८ बिंदलीनी देशी

चोवीसे जिनराया, कांइ अधिके तेज सोहाया रे,
 सुगुणनर ! यात्रा करजो सारी ।
 मुज मंदीर आवो, कांइ हृदयकमल दिपावो रे । सु० ॥१॥
 धन धन जिनगुण गाया, मे तो लाभ अनन्त उपाया रे । सु० ।
 गुणवन्त प्रभुना गुण गासे, तस समकीत निरमल थासे रे । सु० ॥२॥
 चोवीसे जिननी माता, तस प्रणमी लहु सुख शाता हो । सु० ।
 ओ रत्नगर्भा जिनमाता, ओहवुं इन्द्रे कह्युं विख्याता हो । सु० ॥३॥
 छपन्न दिसिकुमरी आवे, निज करणी करी घर जावे रे । सु० ।
 चोसठ इन्द्र ते आवे, प्रभु मेरु शृंगे लावे रे । सु० ॥४॥
 करी ओच्छव प्रभु गुण गावे, प्रभुने नमी सुख पावे रे । सु० ।
 ॥५॥

ढाल-९ तुठो तुठो मुज वामाको नन्दन तुठो ओ देशी

गाया गाया रे परमातम जिनगुण गाया,
 आतमरामी शिवगती गामी, वांमी मीथात्व कलेस ।
 राग द्वेष दोय वैरी मरोडी, ओ सुगुरु उपदेश रे । पर० ॥१॥
 खंभात शहेरनी यात्रा सारी, भावे करो नरनारी ।
 सुद्ध देव सुगुरुनी सेवा, सुद्ध धरम सुखकारी रे । पर० ॥२॥
 ओ तीरथमाला भणसे गणसे, तस घर कोडी कल्याण ।
 रूद्धि वृद्धि सुखसम्पदा दिनदिन, लहेशे परमपद नांण रे । पर० ॥३॥

શ્રીઅચલગચ્છે દિનદિન દીપે, પુણ્યસાગર સૂરીરાયા ।
 તેહ ગુરુના સુપસાય લહીને, થંભણ તીરથ ગાયા રે । પર૦ ॥૪॥
 સંવત સતર(?) ઓગણપચલોતરા વરસે, કાતી સુદ છટે મલાયા ।
 ઉજ્વલપક્ષે શ્રીબુધવારે, એ અધ્યાસ બનાયા રે । પર૦ ॥૫॥
 ચોવીહ સંઘતણા દિલ હરખ્યા, સાંભલી તીરથમાલા ।
 શ્રવણે સુણી સુખ સમ્પદા લેસે, મુક્તિ જ્ઞાકજ્ઞમાલા રે । પર૦ ॥૬॥

કઠશ

ઇમ તીર્થસ્વામી તીર્થસ્વામી ગાઈયા મેં હર્ષે કરી,
 ગુણલાભ જાણી હિયે આળી પ્રભુનામની સ્તવના કરી ।
 નરનારી ગાસ્યે અધિક ઉલ્લાસે ભાવભક્તિ મન થિર કરી,
 જિનનામ ભાવે સુણો નામ મંગલીક જય વરી ॥૧॥

॥ ઇતિ થંભણતીરથમાલ ॥

ટાઇટલ ૧

શ્રીગિરનાર તીર્થમાં પર્વત ઉપર શ્રીનેમિનાથ ભગવાનના મુખ્ય જિનાલયના રંગમણ્ડપમાં ભગવાનની સામેની ભીંત ઉપર એક ગોખમાં વિરાજમાન આ પુરાતન ગુરુમૂર્તિ છે, જે ત્યાં “હેમચન્દ્રાચાર્ય” તરીકે ઓળખાય છે. આ મૂર્તિ જૂના પહાડી-પથ્થરમાંથી ઘડાઈ હોય અને તે પર ઋડઝૂડ લેપ કરાયો હોય તેવું લાગે.

ટાઇટલ ૪

હેમચન્દ્રાચાર્યના ગોખની બાજુના જ ગોખમાં વિરાજિત આ પ્રતિમા ‘કુમારપાલ રાજા’ની છે એમ ત્યાં પ્રસિદ્ધિ છે. આ પ્રતિમા પળ પહાડી પથ્થરની જ ઘડેલી છે અને લેપથી વિકૃત થયેલ છે. બન્ને શિલ્પો ઘણાં પુરાણાં હોવાની સમ્ભાવના છે.